

Tegel, plåt – eller både och?

Bostadsrättsföreningen Tårtan i Östersund behövde byta tak. Alla fastigheter i området var belagda med tegelpannor – vilket väl skulle innebära byte till nytt tegel? Inte nödvändigtvis, visade det sig, tack vare innovationen plegel.

TEXT OCH FOTO: JOAKIM RÅDSTRÖM

Spirande verksamhet råder i Östersund. Den vackra staden vid Storsjöns strand i Jämtland var på nedgång efter regementsnedläggningen 1997, men är idag stadd i stadig tillväxt. Taxichauffören vi åker med berättar glatt att där människor i andra städer flyttar för

att hitta jobb har han tvärtom stannat – eftersom det är här jobben finns.

Flera nybyggen pryder staden och dess omkringliggande områden, och många av de tidigare byggda områdena renoveras och fräschas upp. Ett sådant är brf Tårtan i Fjällmon, fem kilometer utanför stads-

kärnan. Området, som byggdes 1982–83, hyser 88 bostadsrätter i radhus- respektive lägenhetsform, och ser idylliskt och trivsamt ut med sina ljusblå träpaneler och tegelfasader.

– Men tegelpannorna hade gjort sitt, förkunnar Ove Wengfelt, ordförande i

Stor skillnad. När man tittar ut över brf Tårtan utanför Östersund syns skillnaderna mellan de gamla taken och de nylagda mycket tydligt.

Ansvarig duo. Några av de mest involverade i takbytesprojektet är Ove Wengfelt, ordförande i styrelsen för brf Tårtan (till vänster) och Magnus Widmark, ansvarig säljare på KAMI.

bostadsrättsföreningens styrelse och trogen området sedan länge.

Brf Tårtans brf-styrelse såg takbyte som prioriterat i föreningen. På vissa ställen hade träd i närheten av byggnaderna gjort att löv och pollen samlats på tegelpannorna. Dessa hade skapat påväxt som gått ned i teglet och fått pannorna att spricka. På andra ställen hade vatten till och med läckt in ända in till lägenheter och förråd.

Per-Åke Sandqvist, Jämtlands Bygg & Hantverk AB.

FÖRENINGEN BYGGDES PÅ 80-talet, när de hade lätta undertak och inte använde råspont, säger Magnus Widmark, säljare för region Mitt-Syd på företaget KAMI (Kalix Mekaniska Industrier).

KAMI kom in i bilden efter att brf Tårtan fått kontakt med HSB Byggservice för att diskutera lämpliga leverantörer av takmaterial till föreningen. De lade i sin tur upp en plan för hur föreningen skulle kunna gå tillväga med sitt takbyte.

– Och de hade hört talas om KAMI och tyckte vi skulle göra ett prov. Så då testade vi 2012 på fem radhuslägenheter. Sedan har vi gjort allt successivt. Och logistiken har fungerat otroligt bra, berättar Ove Wengfelt.

KAMIS KANSKE MEST kända produkt är en blandning av plåt och tegel, kallad Plegel. Produkten började tillverkas och lanserades av företaget redan 1978, men var under en period – när KAMI varit i ett större bolags ägo – inte så stort på marknaden.

– Och om inte folk känner till en produkt, ►

Tegeltak som varit nära exempelvis träd täcks snabbt av växtdelar, mossa och lavar, som i sin tur kan orsaka spräckta tegelpannor.

Plegeltaket på nära håll, där det syns hur profilerna liknar tegelpannor även om materialet är tunnare.

så är den ju ny, påpekar Magnus Widmark.

Plegel är en sorts kupformad plåt som ger ett utseende liknande klassiska tegeltak. En ännu mer utvecklad variant är TerraPlegel, som är belagd med två lager lack och kvartssand och som därmed får ett ännu mer tegelliknande utseende. Det var detta material som användes i brf Tårtan.

- **EN STOR** fördel är vikten – en plåt av terraplegel väger cirka 5,6 kilo per kvadratmeter, berättar Magnus Widmark. Regelavståndet är 525 millimeter, längre än för tegel och annan tegelprofilerad plåt, eftersom vi sträckpressar plåten så den blir vridstyvare och mer gåbar.

Även hantverkarna berömmar plegel. Ett exempel är Per-Åke Sandqvist, produk-

tionschef på Jämtlands Bygg & Hantverk AB, som gjorde takomläggningarna till Tårtans grannförening, brf Vävstolen.

- Totalt var det väl 5 350 kvadrat, fördelat på tre år. Så det var lite att bita i, säger Sandqvist, som varit i branschen i många år.

Per-Åke Sandqvist tycker att TerraPlegel är ganska unikt med sina egenskaper.

- Ja, gåbarheten är ju bra; det är som att gå på sandpapper. Och snön ligger kvar på den på ett annat sätt.

Magnus Widmark från KAMI fyller i.

- TerraPlegel är mycket lätthanterlig och väger kanske fem, sex gånger mindre per kvadrat än till exempel tegel. Underhållet är normalt väldigt begränsat samtidigt som materialet är tätt – endast en skarv

VAD ÄR PLEGEL?

PLEGEL® är ett pressat och profilerat plåttak med tegelprofil. Produkten TerraPLEGEL® är belagd med kvartssand som förbättrar såväl hanterbarhet som vädertålighet och hållbarhet. Plegel är lättare än tegel och har mer motståndskraft mot fukt och kyla (ingen materialsprängning äger rum i tufft klimat). Genom infästning med skruv motstår dessutom plegel storm och hård vind. TerraPLEGEL® har normalt ett något högre pris per kvadratmeter jämfört med tegelpannor men kan på grund av installationstid, dimensionering av underliggande konstruktion och lång livslängd bli betydligt billigare ändå.

i sidoöverlappen med ungefär en meters mellanrum.

HUR TYCKER DÅ de boende i bostäder som bytt till plegeltak?

- De första mottagandet var väl lite skeptiskt, för det blir ett lite annat ljud om det regnar väldigt mycket. För teglet är ju tjockare, så det dämpar väl lite mer. Men sedan har jag inte hört något missnöje, berättar Ove Wengfelt i brf Tårtan.

Ofta rekommenderas pleglet vidare genom djungeltrumman – att föreningar eller konsulter som tidigare använt materialet till takläggning – tipsar andra att också lägga plegel. Inom en nära framtid kan det dock tänkas att ryktet sprids allt snabbare och snabbare. ■

OLIKA TAKTÄCKNING

Många taktäckningsmaterial finns idag på marknaden, varav vissa gamla och andra mer eller mindre moderna. Kostnad, estetik, kulturellt värde, byggnadsbestämmelser och omgivande bebyggelse utgör några av kriterierna för att välja rätt takmaterial.

- **Tegeltak.** Klassiskt, beprövat, vanligt. Man skiljer mellan klassiskt lertegel och det tyngre, modernare betongteglet. Tegel är ofta estetiskt tilltalande – men är känsligt för fukt- och köldsprängning på sikt, med efterföljande grön-påväxt. Notera att det finns olika tegelkvaliteter, och att äldre pannor ibland kan stå sig väldigt bra.

- **Plåttak.** Korrugerat (vanligt på bland annat in-

dustri- och kommersiella fastigheter), bockat/slaget med fler varianter finns. Färdiga plåtprofiler är lätta att lägga, medan bockade/slagna tak ofta kräver duktiga plåtslagare.

- **Takpapp.** Förekommer på i princip alla tak, åtminstone för underlaget, men kan också användas som ytmaterial. Väger mycket lite, men är känsligare för väder och vind än plåt och tegel.

- **PLEGEL®.** Se artikel. Ett mellanting mellan tegel och plåt, som gör det möjligt att behålla ett tegeltaks estetik i ett område samtidigt som man får ett mer lättutlagt och tåligt material.

- **Sedum, torvtak och liknande.** En mycket gammal takmodell, som börjat bli allt vanligare igen. Framför allt sedumtak återfinns idag även på modern stadsbebyggelse, medan torvtak med blommor och betande getter (!) mest finns i fä-

bodar och liknande gammeldags miljöer.

- **Trätak.** Störar och liknande var vanligt förr i tiden, men används sällan idag. Trätakspanel och takspån har dock börjat användas i viss utsträckning även på bostadshus. Viktigt att lägga rätt för att det inte ska släppa in vatten.

- **Skiffer.** Vanligt i Centraleuropa och på vissa håll i södra Sverige. Jämförbart med tegel i vissa avseenden, men inte så vanligt.

- **Solceller.** Ett nytt och trendigt materialval som normalt sett kombineras med andra takmaterial runtom. Stor fördel: energigenerering. Stor nackdel: mycket dyrt.

- **Halm.** Vanligt för länge sedan, framför allt på landsbygden och i södra Sverige. Kräver god hantverksskicklighet vid själva läggningen, men är sedan förhållandevis lätt att laga.